

STAVOVI GRAĐANA NA KOSOVU I U SRBIJI O POLITIČKOM DIJALOGU I IDENTITETU

B B BAROMETAR
BEZBEDNOSTI
Z B NA ZAPADNOM
BALKANU

2020 DRUGO REGIONALNO
IZDANJE

© Sva prava zadržava Kosovski centar za bezbednosne studije. Zakonom o autorskim i srodnim pravima zaštićeni su prava i intelektualna svojina. Nijedan deo ove publikacije ne sme da se reprodukuje, čuva u sistemu iz kog se može preuzeti niti prenositi nijednim sredstvom, elektronski, mehanički ili na drugi način, bez pisane saglasnosti izdavača. Komercijalna upotreba celokupnog medijskog sadržaja koji objavi Kosovski centar za bezbednosne studije (KCBS) nije dozvoljena bez pisane saglasnosti istog. Kontaktirati: info@qkss.org ili +383 38 221 420.

Stavovi predstavljeni u ovom izveštaju sažetak su informacija dobijenih od ispitanika i pokazuju samo to kakvi su stavovi ljudi o pitanjima tumačenim u izveštaju. Ovo ni koji način nije zaključna procena kvaliteta rada institucija ili samih pitanja koja su predmet ovog ispitivanja. Služiće kao instrument za rad na otklanjanju mogućih nedostataka ali i kao pokazatelj delotvornosti komunikacije sa ljudima.

Stavovi izraženi u ovom izveštaju stavovi su ispitanika i ne predstavljaju neophodno stavove Kosovskog centra za bezbednosne studije ili Beogradskog centra za bezbednosnu politiku. Mišljenja izražena u ovom izveštaju ne predstavljaju neophodno stavove Nacionalne podrške za demokratiju (NPD).

PROJEKAT PODRŽAO:

National Endowment for Democracy
Supporting freedom around the world

STAVOVI GRAĐANA NA KOSOVU I U SRBIJI O POLITIČKOM DIJALOGU I IDENTITETU

SADRŽAJ

SAŽETAK IZVEŠTAJA.....	2
1. POGLAVLJE O KOSOVU.....	6
1.1 KRATAK PREGLED.....	7
1.1. STAVOVI GRAĐANA KOSOVA O DIJALOGU IZMEĐU KOSOVA I SRBIJE.....	8
1.2. STAVOVI O IDENTITETU PREMA SRBIJI.....	13
2. POGLAVLJE O SRBIJI.....	15
1.1. KLJUČNI NALAZI.....	16
2.1. STAVOVI GRAĐANA O DIJALOGU IZMEĐU KOSOVA I SRBIJE.....	17
2.2. STAVOVI GRAĐANA O PITANJIMA IDENTITETA.....	20
METODOLOGIJA.....	22

KRATAK PREGLED IZVEŠTAJA

AUTOR:

Ramadan Ilazi, stariji istraživač

“Pesimizam u pogledu budućnosti, ali određena saglasnost između građana o nedostacima u pristupanju dijalogu između Kosova i Srbije.”

Pretpostavlja se da je dijalog o normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije koji predvodi EU glavno pitanje za obe zemlje otkada je proces započet 2011. godine. Posle skoro decenije procesa i u nekim slučajevima negativnog izveštavanja u medijima, građani i Srbije i Kosova izgleda da relativno čvrsto podržavaju dijalog. Procenat koji podržava dijalog delimično se razlikuje između Kosova i Srbije. Građani Kosova pružaju veću podršku dijalogu sa 68 % u poređenju sa građanima Srbije sa 50,6 %. Ovaj prilično veliki procenat podrške dijalogu u obe zemlje dovodi u pitanje uobičajenu pretpostavku da dijalog nije popularan. Ovo sugerise i to da građani vide vrednost i korist u procesu dijaloga. Međutim, ova pretpostavka je narušena veoma velikim procentom građana Kosova (80 %) koji ne vide moguću korist od dijaloga naspram procenta građana u Srbiji (92 %) koji takođe misle da nemaju ličnu korist. Ovaj rezultat može da ukaže na to da građani dijalog smatraju odgovornošću političke elite ili procesom koji se dešava na makro nivou, a koji ne dodiruje njihove živote. Možda je veliki procenat građana koji smatraju da im dijalog ne donosi ličnu korist pojava nedelotvorne javne diplomatije EU i još važnije vlada na Kosovu i u Srbiji o koristima i rezultatima dijaloga.

Negativni stavovi građana u pogledu koristi dijaloga izgleda da su povezani sa stavovima građana o transparentnosti procesa. U Srbiji, samo 18 % je reklo da je upoznato sa sadržajem dijaloga i smatra da je transparentan, dok je na Kosovu taj procenat manji od 11 %. U tom smislu, javlja se zajednički imenitelj za oba društva, pošto se građani obeju zemalja slažu da dijalog nije transparentan. U Srbiji 82 % građana kaže da je dijalog delimično ili nimalo transparentan, dok na Kosovu 77 % kaže da dijalog nije transparentan ili da je potpuno netransparentan. Transparentnost ili njen stepen podrazumevani je izazov u procesu pomaganja/posredovanja u sporovima između strana. Pregovagači su suočeni sa teškom nedoumicom kada, šta i koliko otkriti javnosti, da se ne bi pokvarila ili stvorila pogrešna reakcija o potencijalnim kompromisnim rešenjima.

Jedna od potencijalnih posledica visokih percepcija kod građana o netransparentnosti dijaloga jeste i njihov stav o uticaju procesa dijaloga. U tom kontekstu, još jedan zajednički imenitelj između kosovskih građana i Srba je ta da, većina njih, 60 % na Kosovu i 71 % u Srbiji, veruje da dijalog ništa ne menja. Ovo je povezano i sa stepenom svesti građana o stvarnim ciljevima procesa dijaloga. U Srbiji 50 % građana kaže da ne zna koji su ciljevi procesa dijaloga u poređenju sa 31 % na Kosovu. Ali rezultati u pogledu toga koji su konkretno ciljevi po mišljenju građana, uveliko se razlikuju između Kosova i Srbije. Dok 37 % kosovskih građana smatra da je cilj uzajamno priznavanje, 21 % Srba smatra da je to očuvanje teritorije/Kosova. Ovi podaci ukazuju na osnovne probleme u pogledu toga kako vlade obeju zemalja komuniciraju sa svojim građanima ili, konkretnije, na nepoštenje u vezi sa ovim. Od početka procesa dijaloga 2011. godine, EU je namerno neodređena po pitanju definisanja ciljeva dijaloga i toga šta u stvari znači normalizacija odnosa između Kosova i Srbije. Pristup EU dijalogu obuhvata konstruktivnu dvosmislenost, koja je Kosovu i Srbiji omogućila da postignu sporazume ignorišući pri tom „slona u sobi“, ali možda je nenamerno stvorila potencijalno teške posledice po pitanju kontrole očekivanja u obema društvima. Zanimljiv rezultat sa rezultatima stavova građana o ciljevima dijaloga o normalizaciji je mali procenat građana koji evropsku integraciju poistovećuju sa jednim od ciljeva procesa, sa samo 6 % na Kosovu, a u Srbiji uopšte.

U pogledu različitih opcija za kompromisno rešenje kojim bi se rešio bilateralni spor između Srbije i Kosova oko statusa potonjeg kao nezavisne zemlje, stavovi građana su dijametralno suprotni. Dok 77 % kosovskih građana smatra da bi najbolji ishod dijaloga bilo uzajamno priznavanje Kosova i Srbije sa postojećim granicama, 48 % Srba smatra da bi to bio povratak Kosova Srbiji sa širom autonomijom. Važno je konstatovati u pogledu stavova Srba to da 18 % građana smatra da je uspostavljanje Zajednice srpskih opština bez priznavanja najbolji ishod. Ovo je važno i ohrabrujuće jer ukazuje na potencijal za kompromisnim rešenjem gde Srbija prihvata nezavisnost Kosova ali je ne priznaje formalno, da bi to bilo prihvatljivo za važan deo društva.

Optimizam kod građana Kosova i Srbije oko mirnih odnosa između Albanaca i Srba na Balkanu nije veoma veliki. Dok su kosovskih građani izgleda optimističniji, gde 49 % smatra da će biti mira između Srba i Albanaca na Balkanu, u Srbiji se samo 27 % građana slaže sa takvom mogućnošću. Građani, takođe, nisu veoma pozitivni po pitanju budućih odnosa između Kosova i Srbije. Još jednom, kosovski građani su neznatno optimističniji, sa 47 % građana koji smatraju da će u skorijoj budućnosti biti mirnih i normalnih odnosa sa Srbijom. U slučaju Srbije, 27 % građana veruje u to. Građani Srbije su veoma pesimistični po pitanju mogućnosti konačnog sporazuma sa Kosovom, gde 53 % smatraju da se to nikada neće desiti. U slučaju Kosova, 48 % smatra da će se konačni sporazum sa Srbijom postići u naredne 3-5 godina, u poređenju sa 25 % građana u Srbiji.

Razlike između građana Kosova i Srbije u pogledu budućih odnosa, očigledne su i u vezi sa pitanjem o očekivanoj normalizaciji odnosa između kosovskih Albanaca i Srba u skorijoj budućnosti. Opcije date u anketi na ovu temu: „Da, ali samo ako se postigne konačni sporazum“ izabrala su 43 % kosovskih građana u poređenju sa 29 % u Srbiji. Većina Srba, 63 %, ne smatra da će doći do normalizacije odnosa sa Kosovskim Albancima, bez obzira na ishod dijaloga, što znači čak iako dođe do konačnog ili zaključnog sporazuma između Kosova i Srbije u okviru dijaloga. Veoma je važno uzeti u obzir ovaj rezultat, jer ukazuje na to da političke elite koje su uključene u normalizaciju odnosa sa sobom ne nose društvo. U tom smislu, normalizacija odnosa preko građana izgleda da se smatra političkom neophodnošću i izolovanom na političkom nivou između lidera. Izgleda da ovo sugeriše da čak i sa konačnim sporazumom postignutim između dveju zemalja u okviru dijaloga koji predvodi EU, to bi možda u očima EU kao pomagača ili drugih aktera predstavljalo uspeh u normalizaciji odnosa, a u realnosti građani Kosova, a posebno Srbije, ne bi to smatrali tako. Ono na šta ovo izgleda ukazuje jeste da bi normalizacija odnosa koju dijalog koji predvodi EU nastoji da postigne, u velikoj meri obuhvatila državne mehanizme dveju zemalja, a njen potencijal verovatno se ne bi preveo u na data društva. Prema tome, zaključak normalizacije odnosa između Kosova i Srbije, trebalo bi da obeleži početak procesa pomirenja između kosovskih Albanaca i Srba.

KLJUČNI NALAZI:

- Većina građana Kosova i Srbije podržava proces dijaloga, međutim, ima dijametralno suprotne stavove o ciljevima dijaloga. Iako većina kosovskih građana smatra da je cilj dijaloga uzajamno priznavanje, u Srbiji se smatra da je cilj vratiti Kosovo Srbiji sa širom autonomijom;
- Građani Kosova i Srbije uveliko dele negativne stavove o procesu dijaloga, u pogledu transparentnosti i njegovog uticaja. Većina građana Kosova i Srbije smatra da dijalog nije transparentan i da ne menja ništa ili da nisu imali nikakve lične koristi od procesa. Ovo sugeriše veliki nedostatak u pristupu komunikaciji EU i vlada Kosova i Srbije;
- Građani Srbije su manje optimistični u poređenju sa građanima Kosova o budućnosti odnosa između dveju zemalja. Većina Srba ne očekuje da će doći do normalizacije odnosa sa kosovskim Albancima bez obzira na ishod dijaloga;
- Stav građana o dijalogu između Kosova i Srbije naizgled sugeriše da ne smatraju da proces znači normalizaciju između društava dveju zemalja, već da smatraju da je to normalizacija između državnih organa vlasti. Sporazumi i dostignuća u dijalogu postignuta u Briselu ne prevode se na isti način u društvu u celini. Drugim rečima, konačni sporazum između Kosova i Srbije za koji bi se smatralo da predstavlja dostignuće u vidu normalizacije ne bi značio isto za građane u obema zemljama. Zbog toga proces normalizacije odnosa ne bi trebalo da zameni jasnu neophodnost koju ovi rezultati pokazuju za proces pomirenja i isceljenja između naroda Srbije i Kosova.

FIGURA A KLJUČNI NALAZI ISTRAŽIVANJA O STAVOVIMA GRAĐANA O DIJALOGU (WBSB2020)

VEĆINA ISPITANIKA IZ OBEJU ZEMALJA ZALAŽE SE ZA DIJALOG:

KOSOVO
68%

SRBIJA
51%

NE UKAZUJU NI NA JEDNU LIČNU KORIST OD DIJALOGA:

KOSOVO
80%

SRBIJA
92%

VELIKA VEĆINA NIJE UPOZNATA SA SADRŽAJEM DIJALOGA:

KOSOVO
11%

SRBIJA
18%

OTPRILIKE 3/4 MISLI DA JE PROCES DIJALOGA DELIMIČNO ILI POTPUNO NETRANSSPARENTAN:

KOSOVO
77%

SRBIJA
82%

GRAĐANI U SRBIJI DELUJU PESIMISTIČNIJE PO PITANJU MIRNIH ODNOSA IZMEĐU DVEJU ZEMALJA OD GRAĐANA NA KOSOVU:

KOSOVO
49%

SRBIJA
27%

PRVO POGLAVLJE:

PERSPEKTIVA GRAĐANA KOSOVA

Autor:

Plator Avdiu, istraživač

Asistent istraživanja:

Arta Berisha

1.1. KRATAK PREGLED

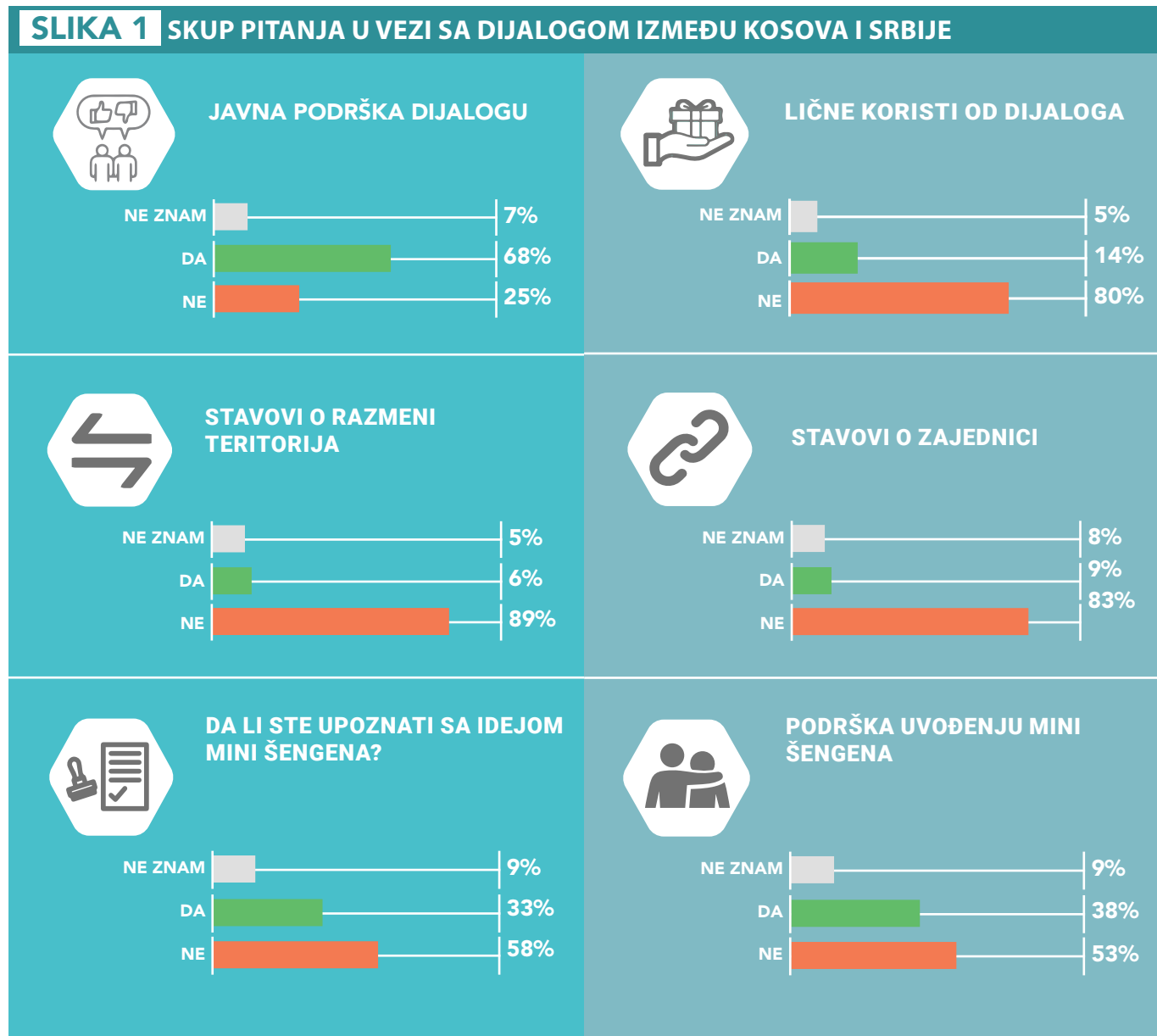
- Velika većina ispitanika na Kosovu (68 odsto) podržava dijalog između Kosova i Srbije. Bez obzira na to, alarmantno je za kosovske institucije i pomagače u dijalogu to da 80 odsto njih ne smatra da ima bilo kakvu ličnu korist od samog dijaloga.
- Drugih 77 odsto kosovskih ispitanika deli stavove o tome da je proces dijaloga bio uglavnom ili potpuno netransparentan pred javnošću, dok 60 odsto njih smatra da Sporazum iz Brisela nije ništa promenio u pogledu uzajamnih odnosa Kosova i Srbije. Samim tim, dodatan 31 procenat svih ispitanika nema nikakve informacije o tome koji je cilj Vlade Kosova u dijalogu sa Srbijom.
- Kao što je i s pravom očekivano, više od $\frac{3}{4}$ ispitanika (77 odsto) smatraju da je bi najbolje rešenje dijaloga trebalo da se završi uzajamnim priznavanjem između Kosova i Srbije. Kada se uzme u obzir zamena teritorija i uspostavljanje Zajednice opština sa srpskom većinom na Kosovu, ispitanici su se čvrsto protivili obema opcijama – 89 odsto ispitanika se protivni zameni teritorija, a drugih 83 odsto se protivni Zajednici.
- U izveštaju je naglašeno da 58 odsto ispitanika ne zna kakva je to ideja o Zapadnobalkanskom mini Šengenu, a samo 38 odsto građana Kosova bi podržalo uspostavljanje mini Šengena u regionu.
- Građani Kosova nisu veoma optimistični po pitanju toga kada će konačni sporazum između Kosova i Srbije biti zaključen – oko 48 odsto ispitanika smatra da će sporazum biti postignut u naredne 3-5 godina. Uprkos tome, u slučaju da se ne postigne sporazum između Kosova i Srbije, onda oko 70 odsto ispitanika smatra da će se Kosovo suočiti sa teškim negativnim posledicama.
- Ispitanici smatraju da članstvo Kosova u EU neposredno zavisi od dijaloga sa Srbijom – 79 odsto njih deli stavove o tome da bi integracija u EU mogla da se postigne samo ako se postigne konačni sporazum obeju zemalja. Sa druge strane, specijalni izaslanici SAD i EU ulivaju malo poverenja kod ispitanika na Kosovu po pitanju njihove uloge u dijalogu.
- Što se tiče praktičnih pitanja između Kosova i Srbije, oko 67 odsto ispitanika ne bi se osećalo bezbedno da putuje u Srbiju sa kosovskim registarskim tablicama. Pored toga, komunikacija između kosovskih Albanaca i Srba prilično je sporadična jer je oko 60 odsto ispitanika na Kosovu odgovorilo da nikada nije upoznalo Srbina/Srpkinju.

1.2. STAVOVI GRAĐANA KOSOVA O DIJALOGU IZMEĐU KOSOVA I SRBIJE

Rad na terenu u okviru BBZB na Kosovu obavljen 2020. god. doneo je zanimljive rezultate o trenutnom dijalogu između Kosova i Srbije uz pomoć ili Evropske unije ili Sjedinjenih Američkih Država. Iako ispitanici u zemlji nisu protiv dijaloga (68 odsto njih podržava dijalog), više od ¾ ispitanika (80 odsto) smatra da nikakva lična korist nije dobijena od samog dijaloga do danas.

Nije iznenađujuće da se velika većina ispitanika na Kosovu ošto protivi određenim idejama koje kruže u javnom diskursu, kao što je razmena teritorija između Kosova i Srbije ili Zajednica opština sa srpskom većinom, gde od 80 do 89 odsto njih ne podržava ove opcije. U ispitivanju je naglašeno da više od polovine ispitanika (58 odsto) ne zna šta je u pozadini ideje o mini Šengenu na Zapadnom Balkanu, dok samo 38 odsto građana Kosova podržava uvođenje mini Šengena.

SLIKA 1 SKUP PITANJA U VEZI SA DIJALOGOM IZMEĐU KOSOVA I SRBIJE

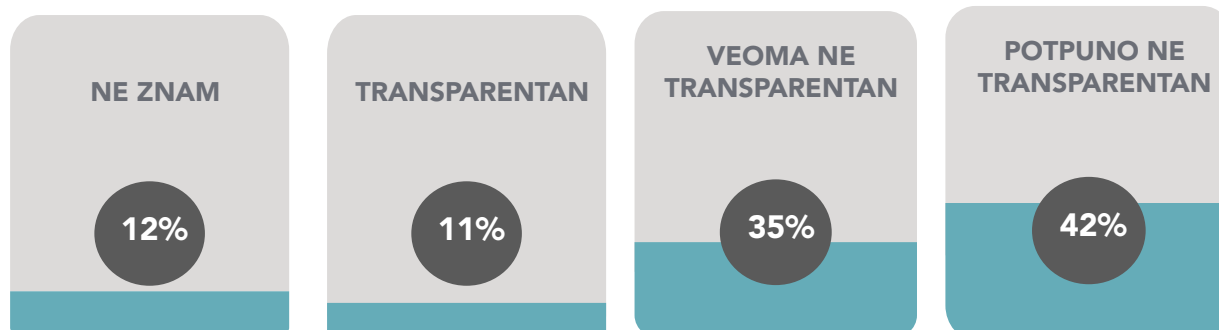

Ispitanici su izneli da nisu upoznati sa sadržajem dijaloga između Kosova i Srbije jer proces nije bio transparentan – ¾ ispitanika (oko 77 odsto) smatra da ni kosovska vlada ni pomagači u dijalogu nisu bili transparentni po tom pitanju. Osim toga, više od polovine ispitanika ili 60 odsto deli stavove o tome da sporazumi iz dijaloga (Briselski sporazum koji su zaključili Kosovo i Srbija) nisu ništa promenili.

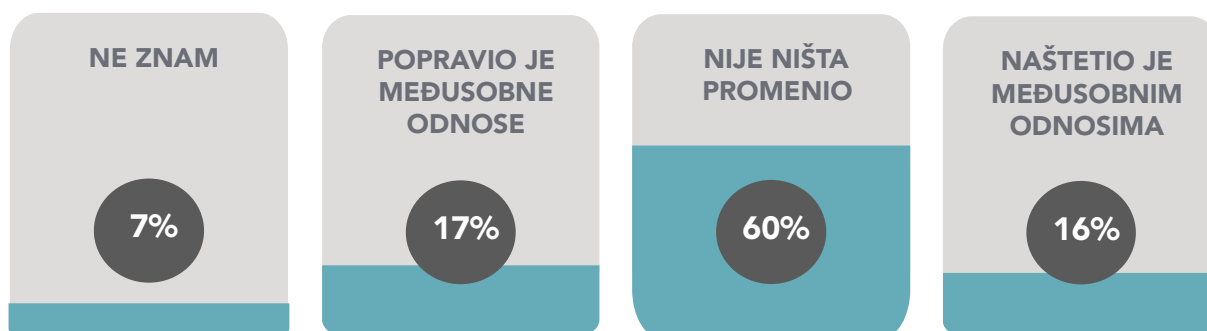
Zbog netransparentnosti i neodgovornosti u procesu dijaloga, kosovski ispitanici u relativno

velikom broju ne znaju koji je cilj kosovske vlade u dijalogu sa Srbijom. Samim tim, dok 37 odsto njih izjavljuje da je cilj Kosova uzajamno priznavanje, više od ¼ (ili 31 odsto) ispitanika ne zna koji je cilj Kosova u dijalogu, kao što i statistika dole pokazuje.

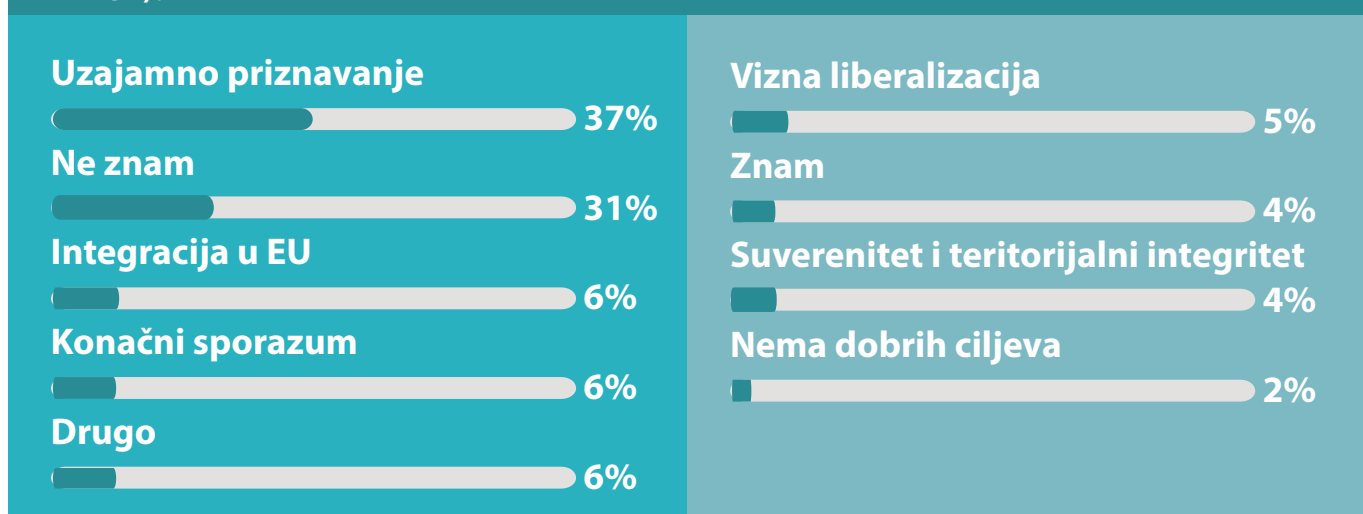
SLIKA 2 DA LI STE UPOZNATI SA SADRŽAJEM DIJALOGA?

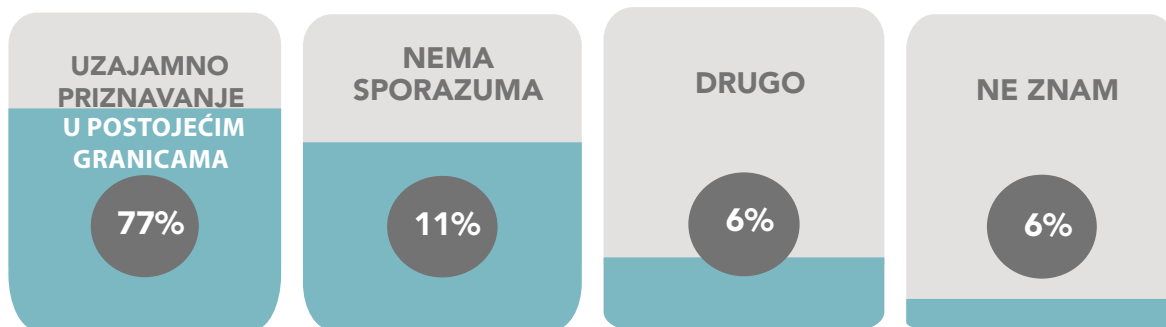
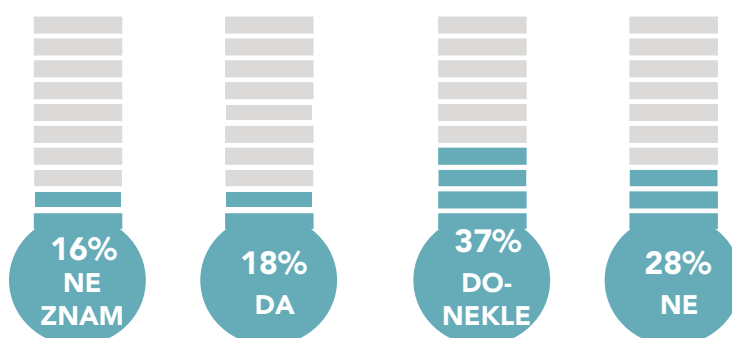
SLIKA 3 KAKO OCENJUJETE DIJALOG DO SADA?

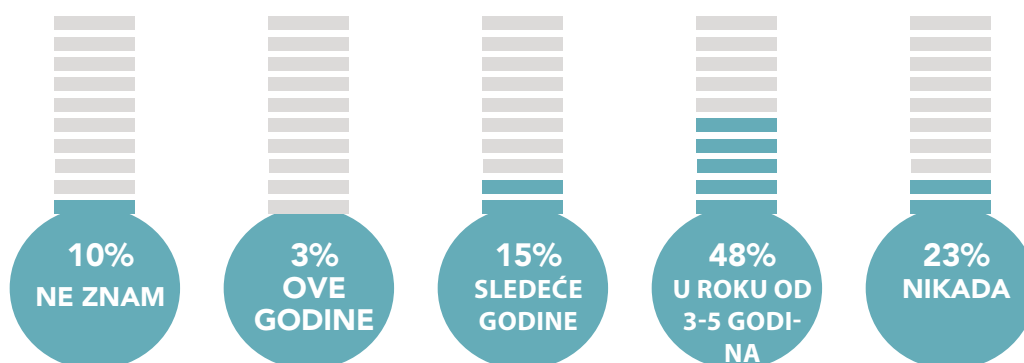
SLIKA 4 DA LI ZNATE KOJI JE CILJ KOSOVA U DIJALOGU SA SRBIJOM (OTVORENO PITANJE)?

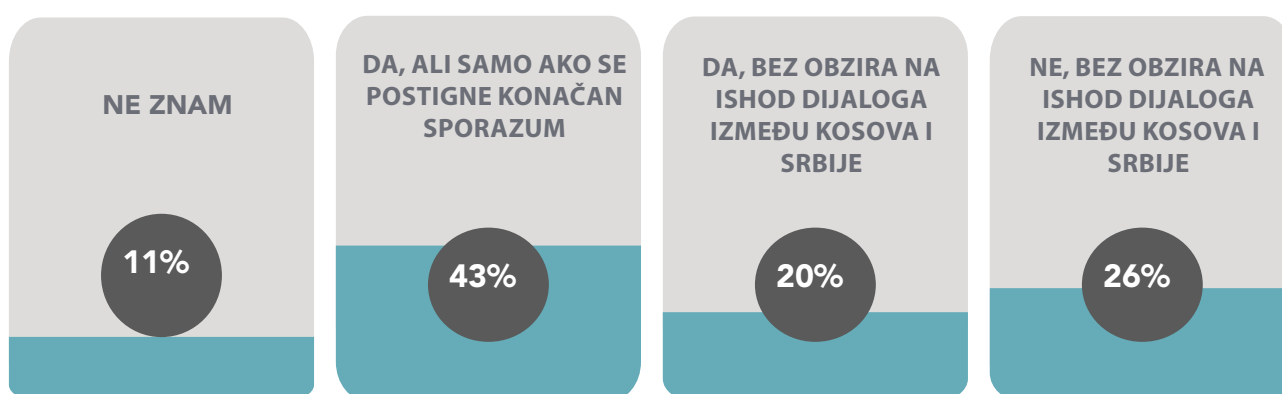

Na pitanje koje je najbolje rešenje za Kosovo iz dijaloga, oko 77 odsto ispitanika izjavilo je da bi idealno rešenje dijaloga bilo uzajamno priznavanje Kosova i Srbije unutar postojećih granica, u poređenju sa 11 odsto ispitanika koji su se protivili takvom sporazumu sa Srbijom. Sa druge strane, samo 18 odsto kosovskih ispitanika podržava stav kosovske vlade o dijalogu sa Srbijom, što ukazuje na to da se kosovska vlada suočava sa krizom u pogledu poverenja javnosti u vezi sa dijalogom.

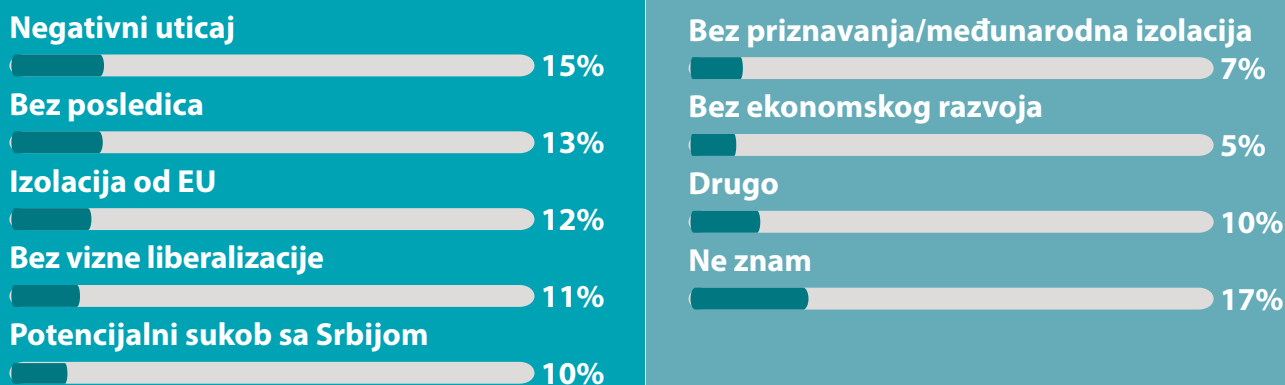
SLIKA 5 KOJE BI BILO NAJBOLJE REŠENJE ZA DIJALOG?**SLIKA 6** DA LI PODRŽAVATE TRENUTNI STAV KOSOVA U DIJALOGU?

Ispitanici na Kosovu nisu veoma optimistični u pogledu toga kada će konačni sporazum između Kosova i Srbije biti postignut. U svakom slučaju, vredi pomenuti da skoro polovina njih ili 48 odsto ispitanika smatra da će se sporazum postići u naredne 3-5 godina, dok drugih 43 odsto predviđa normalizaciju odnosa između obeju zemalja samo ako se postigne konačni sporazum. Pored toga, skoro ½ ispitanika smatra da će Kosovo i Srbija imati normalne i mirne odnose u skorijoj budućnosti.

SLIKA 7 KADA ĆE PO VAMA BITI POSTIGNUT KONAČNI SPORAZUM IZMEĐU KOSOVA I SRBIJE?

SLIKA 8 DA LI MISLITE DA ĆE BITI MIRA IZMEĐU ALBANACA I SRBA NA BALKANU?**SLIKA 9** DALI VERUJETE DA ĆE KOSOVO I SRBIJA, U SKORIJOJ BUDUĆNOSTI, IMATI MIRNE I NORMALNE MEĐUSOBNE ODNOSI?**SLIKA 10** DA LI OČEKUJETE NORMALIZACIJU ODNOSA IZMEĐU KOSOVSKIH ALBANACA I SRBA U SKORIJOJ BUDUĆNOSTI?

Podaci iz ispitivanja otkrivaju da su ispitanici u korist postizanja konačnog sporazuma kroz dijalog i na osnovu njihovih stavova, odsustvo sporazuma bi proizvelo negativne posledice za Kosovo na domaćem i spoljnom planu. Kao što je i prikazano na slici u nastavku, oko 70 odsto ispitanika smatra će biti posledica ako ne dođe do sporazuma između Kosova i Srbije, u poređenju sa 13 odsto ispitanika koji smatraju da se Kosovo neće suočiti ni sa kakvim posledicama.

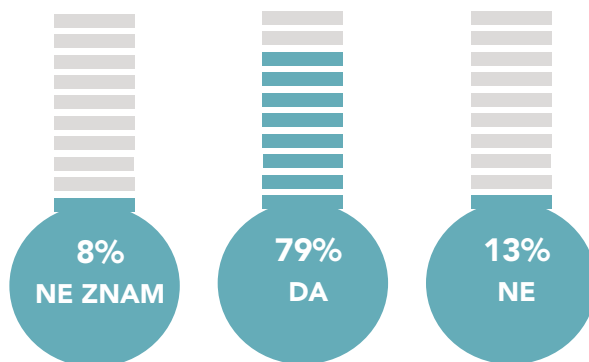
SLIKA 11 KOJE ĆE PO VAMA BITI POSLEDICE ODSUSTVA SPORAZUMA IZMEĐU KOSOVA I SRBIJE (OTVORENO PITANJE)?

Prema tome, proces dijaloga okončan sa rešenjem za bilateralne sporove između Kosova i Srbije, uključujući i konačni sporazum obeju zemalja više je nego neophodan da bi se Kosovo pridružilo

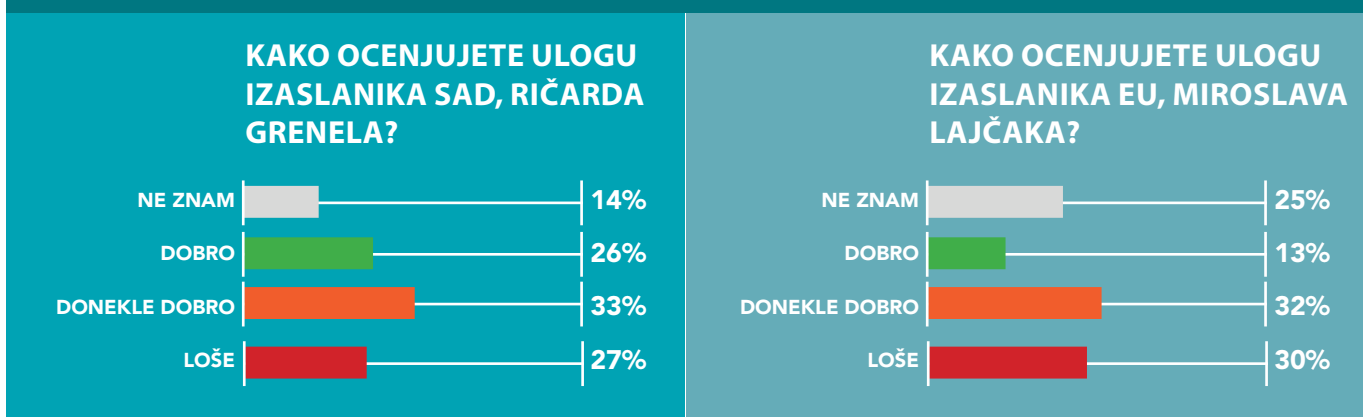
Evropskoj uniji. Ovo proizilazi od 79 odsto ispitanika koji smatraju da bi članstvo Kosova u EU moglo da se postigne samo ako se postigne konačni sporazum sa Srbijom.

Osim toga, zanimljivo je podvući da specijalni izaslanici u dijalogu – koji predstavljaju SAD (g. Ričard Grenel) i EU (g. Miroslav Lajčak) – uživaju veoma mali stepen poverenja među ispitanicima na Kosovu.

SLIKA 12 DA LI JE NEOPHODNO POSTIĆI KONAČNI SPORAZUM SA SRBIJOM ZA ČLANSTVO KOSOVA U EU?

SLIKA 13 KAKO OCENJUJETE ULOGU SPECIJALNIH IZASLANIKA EU I SAD U DIJALOGU?

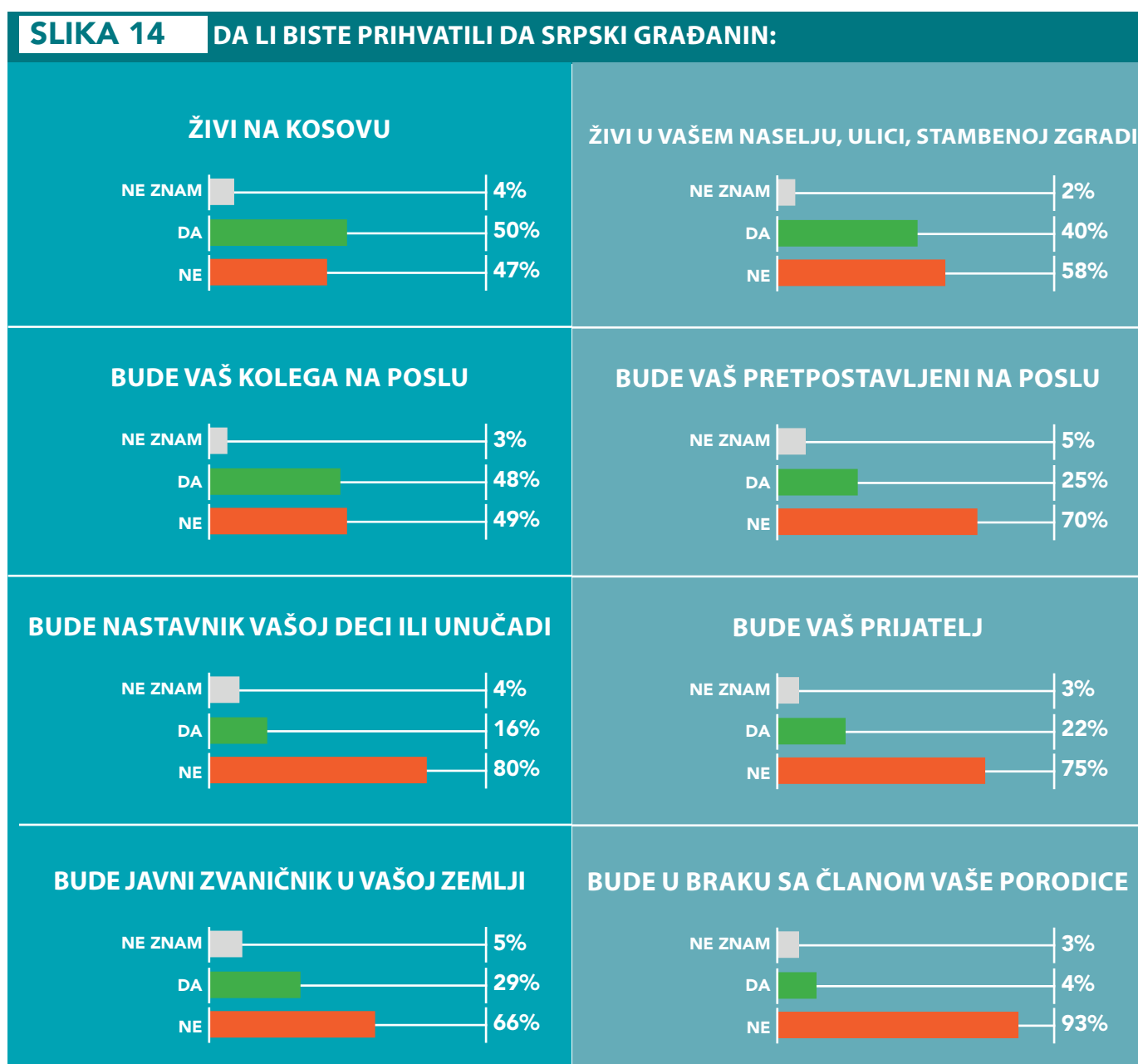

1.3. STAVOVI O IDENTITETU PREMA SRBIJI

Imajući u vidu osetljivu političku situaciju sa Srbijom, a posebno rat koji je Srbija vodila na Kosovu protiv kosovsko albanskog stanovništva tokom 1990-ih godina prošlog veka, kosovski ispitanici (sa posebnim naglaskom na većinski albansko stanovništvo) i dalje dele prilično negativne stavove prema Srbima (ne računajući tu kosovsko srpsku zajednicu koja živi na Kosovu, a koja je dobro integrisana u zemlji).

S obzirom na osetljivu političku situaciju sa Srbijom, a posebno represiju koja je rezultirala sukobom i zločinima koje je srpski režim Slobodana Miloševića počinio na Kosovu nad kosovskim Albancima 1990-ih godina prošlog veka, kosovski ispitanici (s posebnim naglaskom na većinski albansko stanovništvo) i dalje dele prilično negativne stavove prema građanima Srbije (ne uključujući ovde zajednicu kosovskih Srba koja živi na Kosovu).

Sa druge strane, uzimajući u obzir druge oblasti, poput života na Kosovu ili imati Srbe na poslu, ispitanici na Kosovu dele donekle uravnotežene stavove.

Još jedna važna stvar u vezi sa bezbednošću o kojoj se u velikoj meri razgovaralo u dijalogu koji pomaže EU jeste sloboda kretanja za kosovske građane koji bi da putuju u/kroz Srbiju. Međutim, postoji velika zabrinutost u tome da se oko 67 odsto ispitanika ne bi osećalo bezbedno da putuje za Srbiju sa kosovskim registarskim tablicama u poređenju sa samo 14 odsto ispitanika koji bi se osećali bezbedno.

Zatim, izgleda da je interakcija između kosovskih Albanaca i Srba prilično sporadična imajući u vidu to da je oko 60 odsto ispitanika na Kosovu odgovorilo da nikada nije upoznalo Srbina/Srpkinju. Dok je manje od 40 odsto upoznalo nekog Srbina. Uprkos ovim rezultatima, veoma je važno konstatovati da su glavni izvori informisanja u vezi sa odnosima između Kosova i Srbije za kosovske ispitanike TV (70 odsto) i internet (25 odsto).

SLIKA 15 KOLIKO SE OSEĆATE BEZBEDNO KADA PUTUJETE U SRBIJU SA KOSOVSKIM REGISTRARSKIM TABLICAMA?

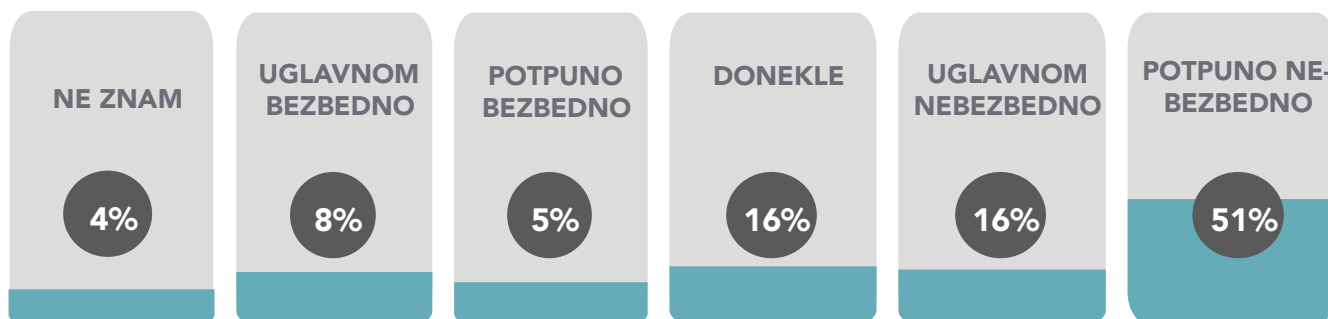
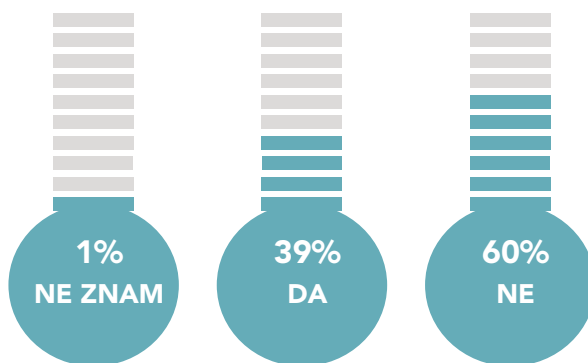
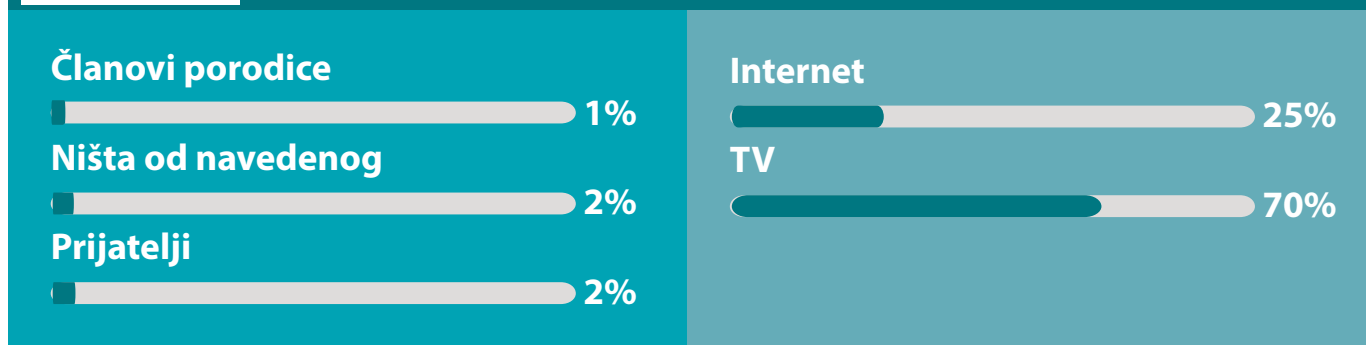

FIGURE 16 DA LI STE IKADA SRELI SRPSKOG GRAĐANINA?

SLIKA 17 ODAKLE DOBIJATE INFORMACIJE O ODNOSIMA IZMEĐU KOSOVA I SRBIJE?

BCBP Beogradski centar
za bezbednosnu politiku

DRUGO POGЛАVLJE:

PERSPEKTIVA GRAĐANA SRBIJE

Autor:
Bojan Elek, stariji istraživač

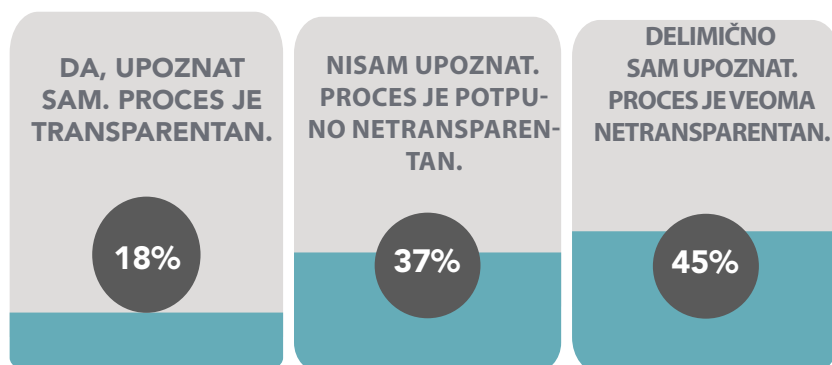
2.1. KLJUČNI NALAZI

Iako većina srpskih građana veruje Vladi i podržava sporazum koji bi rešio kosovsko pitanje, polovina nije upoznata sa krajnjim ciljem pregovora sa Prištinom. Samo jedan od petoro smatra da je cilj da se sačuva teritorijalni integritet Srbije (u skladu sa Rezolucijom 1244 SB UN), dok polovina smatra i da je to idealan ishod pregovora. Međutim, srpski građani uglavnom imaju negativna mišljenja o kosovskim Albancima, zajedno sa skepticizmom u pogledu rezultata dijaloga i mogućim mirom između dve etničke grupe, što ukazuje na postojanje kognitivne disonance. Drugim rečima, građani imaju veliku želju da vrate Kosovo, ali ne bi prihvatili da kosovski Albanci imaju uviđajne uloge u javnom životu u Srbiji. Postojanje ovih kontradiktornih ideja može da se prati kroz vreme: Srpski građani podržavaju dijalog između Beograda i Prištine ali ne mogu da zamisle miran suživot Srba i Albanaca; pokazuju podršku sporazumima postignutim u Briselu, ali ne vide korist od njih itd. Podaci jasno pokazuju značajno blažu vlast u rukama srpske vlade i njene sposobnosti da utiče i oblikuje stav javnosti, posebno kada se uzme u obzir to da se velika većina (64 %) uglavnom oslanja na televiziju za informisanje, posebno na javni servis (RTS). Prema tome, Vlada očigledno ima sredstva da utiče na građane i dobije njihovo nepoljuljano poverenje, pa ipak ih ne koristi za normalizaciju odnosa između dveju zajednica i naroda.

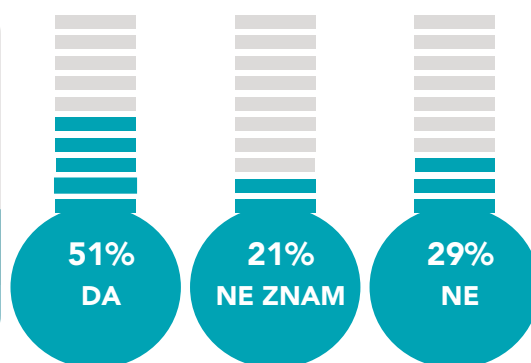
2.2. STAVOVI GRAĐANA O DIJALOGU IZMEĐU KOSOVA I SRBIJE

Srpski građani su samo delimično informisani o sadržaju dijaloga između Beograda i Prištine, a većina smatra da proces nije dovoljno transparentan. Uprkos tome, polovina njih podržava dijalog, iako 90 % smatra da nema opipljive koristi, a ¾ smatraju da nije proizveo skoro nikakva dejstva. Prema tome, izgleda da građani smatraju da dijalog ima potencijal da se reše nerešena pitanja, pa ipak smatraju da je protraćen na rešavanje sekundarnih pitanja koja ne donose nikakve pozitivne rezultate. Uloge specijalnih izaslanika, i Ričarda Grenela iz SAD i Miroslava Lajčaka iz EU, tesna većina smatra pozitivnim.

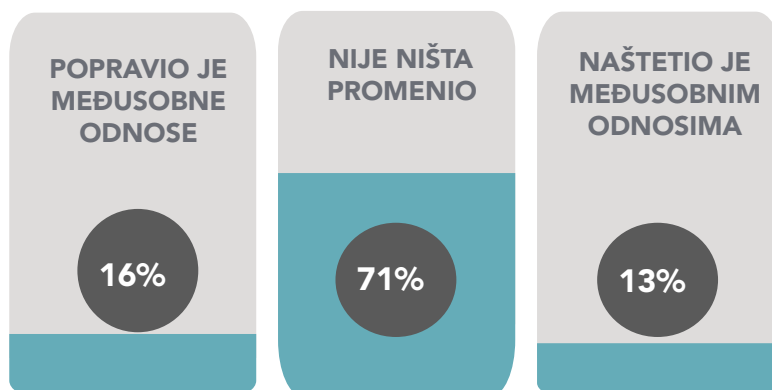
SLIKA 18 DA LI STE UPOZNATI SA SADRŽAJEM DIJALOGA IZMEĐU KOSOVA I SRBIJE?

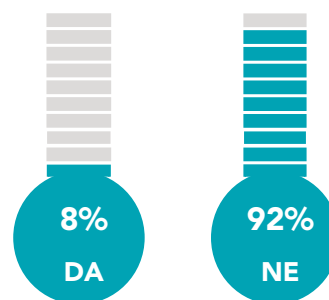
SLIKA 19 DA LI PODRŽAVATE DIJALOG IZMEĐU KOSOVA I SRBIJE?

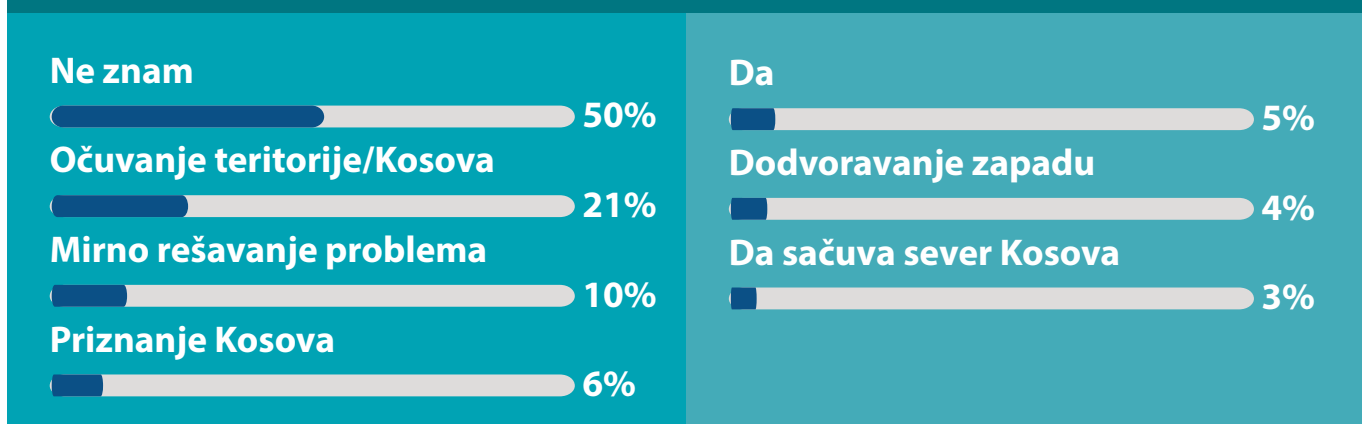
SLIKA 20 KAKO OCENJUJETE DIJALOG IZMEĐU SRBIJE I KOSOVA DO SADA?

SLIKA 21 DA LI LIČNO OSEĆATE NEKU KORIST OD DIJALOGA IZMEĐU KOSOVA I SRBIJE?

Polovina građana ne zna koji su ciljevi Srbije u pregovorima sa Kosovom (slika 22). Jedna petina smatra da je to očuvanje Kosova u Srbiji, 10 % smatra da je to mirno rešenje sukoba, a samo 6 % očekuje uzajamno priznavanje. Međutim, 2/3 podržavaju agendu Srbije u dijalogu, što je činjenica koja ukazuje na to da ima malo kritičkog osvrt na Vladine odluke, ali puno govori o velikom, slepom poverenju u njene pregovore. Pošto se 2/3 građana uglavnom informišu o Kosovu gledajući televiziju, nepoznavanje ciljeva može da se pripiše i izveštavanju koje je prvenstveno usredsređeno na proces sa malo analize sadržaja, ali i nejasnoj komunikaciji Vlade i odsustvu jasnog političkog smera.

SLIKA 22 ZNATE LI ŠTA SU CILJEVI VLASTI U PREGOVORIMA SA PRIŠTINOM?

Velikih 85 % građana smatra da je „razmena teritorija“ kao predlog neprihvatljiva, iako je u jednom trenutku o toj ideji nezvanično razgovarano kao o mogućem rešenju.

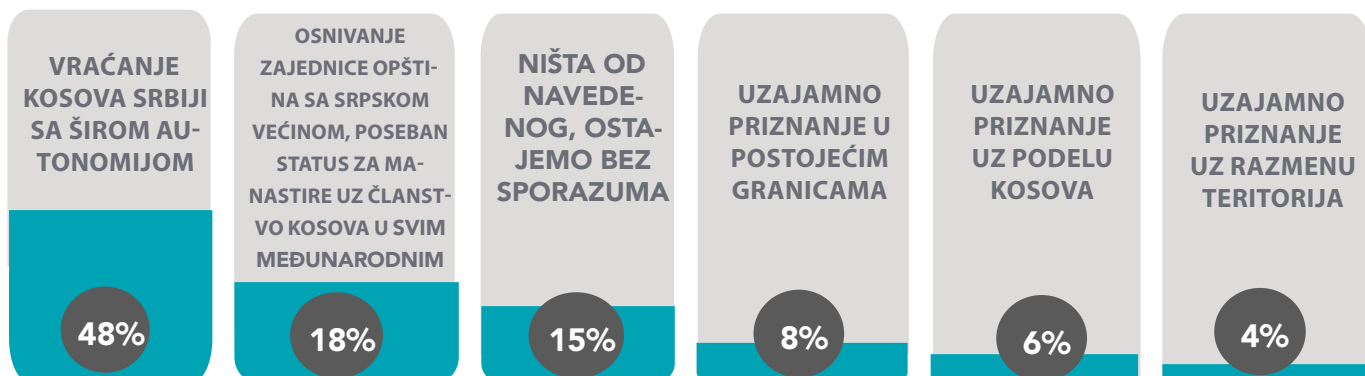
O IDEALNIM REZULTATIMA DIJALOGA

Skoro polovina svih građana smatra da bi vraćanje Kosova Srbiji, uz davanje šire autonomije, bio najbolji rezultat dijaloga (slika 22). Jedna petina smatra da je najbolje rešenje uspostavljanje Zajednice srpskih opština sa garancijama za prava manjina, bez priznavanja. Nepostizanje sporazuma je idealno za 15 % građana, 8 % podržava uzajamno priznavanje unutar postojećih granica, 6 % podržava podelu Kosova i pripajanje opština na severu Srbije, dok je samo 4 % u korist razmene teritorija. U isto vreme, 40 % smatra da priznavanje nezavisnosti Kosova ne bi uopšte uticalo na njihove živote, 1/4 bi u ovom slučaju smatrala da gubi svoj identitet, a 1/5 bi se osetila poniženo. Ova statistika ukazuje na činjenicu da je privrženost Kosovu uglavnom stvar emotivnog i duhovnog karaktera, a ne neophodno zasnovana na racionalnim argumentima.

Ovo tumačenje potkrepljuje činjenica da su najčešća asocijacija na Kosovo kod ispitanika manastiri i srpska baština, srce Srbije i kulevka Srba i srpskog identiteta. Nije iznenađujuće da građani smatraju da je Kosovo oteto od Srbije, da se čvrsto poistovećuju sa njim i da misle da je jedino rešenje da se vrati Srbiji.

Prema tome, građani ne odustaju od Kosova, dok u isto vreme žele pomirenje i normalne odnose, mada smatraju da trenutni pregovori ne idu u tom pravcu. Odavde potiče skepticizam u pogledu rezultata dijaloga, gde polovina građana ne smatra da će konačni sporazum ikada biti postignut, a samo 1/4 smatra da bi mogao da se postigne u naredne 3-5 godina. Dve trećine građana smatraju da nema mogućnosti za normalizaciju odnosa u kratkoročnom periodu bez obzira na rezultate dijaloga, dok preostali smatraju da je preduslov za to postizanje sporazuma. Zbog ovoga 70 % smatra da mir između Srba i Albanaca nije moguć na Balkanu u predvidljivoj budućnosti. Pored odsustva opipljivih rezultata iz dijaloga, ovaj pesimizam može da se shvati i uzimajući u obzir veliku etničku distancu prema Albancima, koja je konstantno pristupna i promovisana u javnoj sferi.

SLIKA 23 KOJI BI BIO NAJBOLJI REZULTAT DIJALOGA SA PRIŠTINOM?

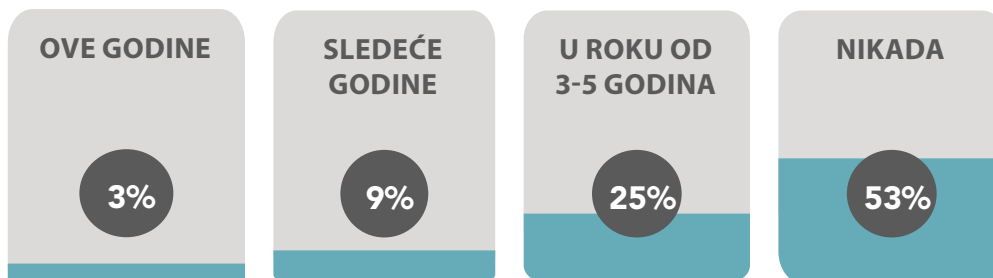

SLIKA 24 DA LI VERUJETE DA ĆE SRBIJA I KOSOVO, U SKORIJOJ BUDUĆNOSTI, IMATI MIRNE I NORMALNE MEĐUSOBNE ODNOSI?

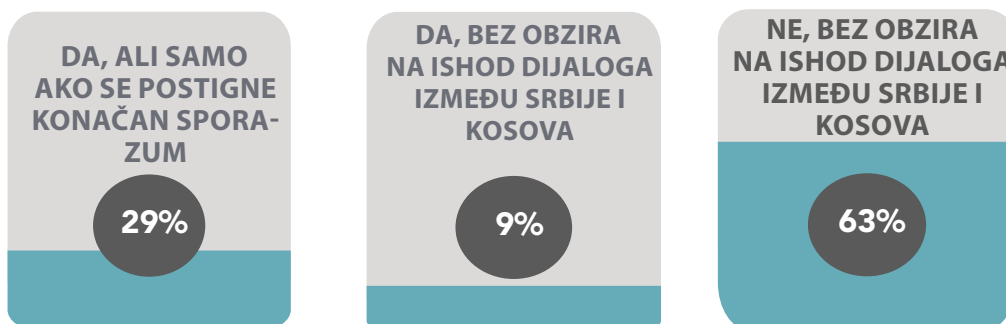
SLIKA 25 DA LI MISLITE DA ĆE BITI MIRA IZMEĐU ALBANACA I SRBA NA BALKANU?

SLIKA 26 KADA ĆE PO VAŠEM MIŠLJENJU BITI POSTIGNUT KONAČNI SPORAZUM IZMEĐU SRBIJE I KOSOVA?

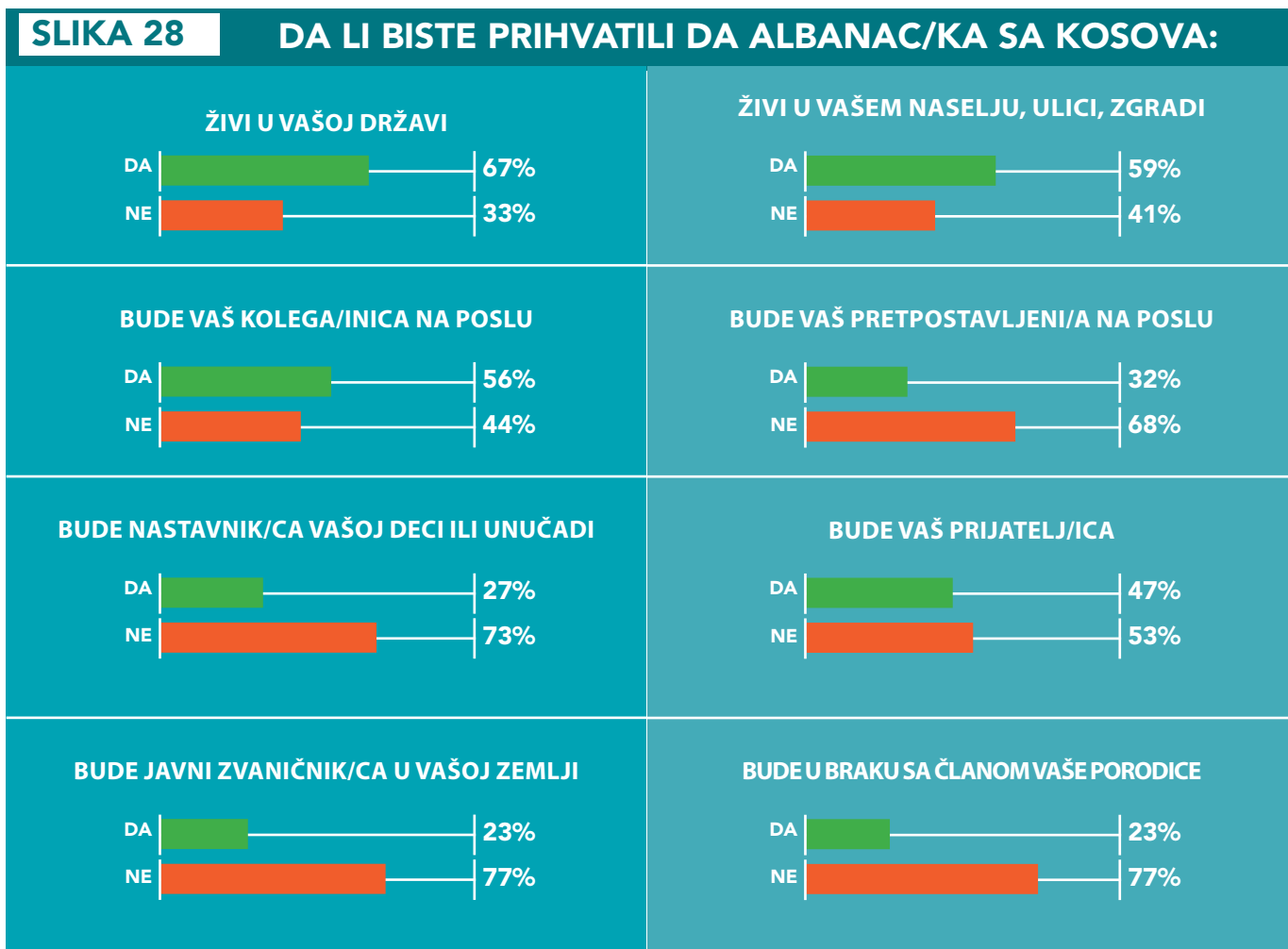

SLIKA 27 DA LI OČEKUJETE NORMALIZACIJU ODNOSA IZMEĐU KOSOVSKIH ALBANACA I SRBA U SKORIJOJ BUDUĆNOSTI?

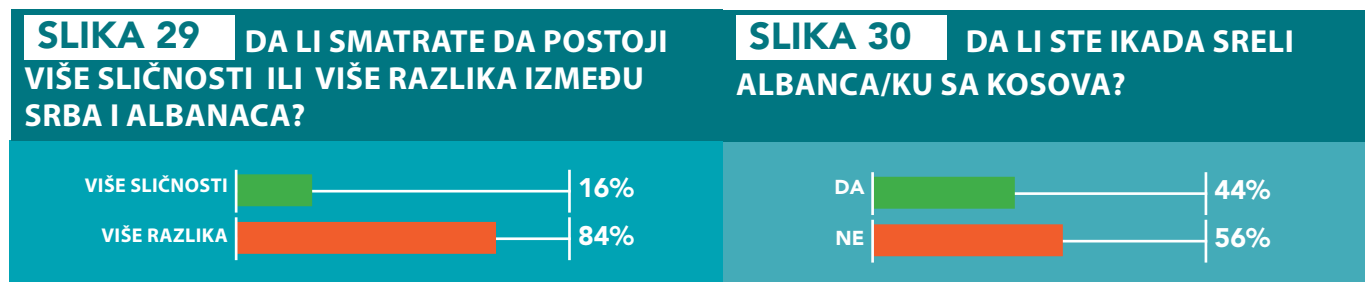

2.3. STAVOVI GRAĐANA O PITANJIMA IDENTITETA

Iako polovina srpskih građana ima jaku želju da se Kosovo vrati, velika većina smatra da je neprihvatljivo da se kosovski Albanci nađu na nekom važnom položaju u društvu jer smatraju da su postojeće razlike prevelika prepreka. Velike ¾ ne bi prihvatile kosovske Albance kao javne zvaničnike u Srbiji ili u braku sa članovima njihove porodice, dok 2/3 ne bi volele da ih vide na mestu pretpostavljenih na poslu.

U isto vreme, 2/3 nemaju nikakvih kontakata na Kosovu, a više od polovine nikada u životu nije upoznalo kosovskog Albanca. Međutim, oni koji su upoznali kosovskog Albanca imaju veoma pozitivan utisak o susretu. Ohrabrujući nalaz je da bi 2/3 građana prihvatilo kosovske Albance kao sugrađane ili susede. Bez obzira na to, 4/5 i dalje misle da razlike prevlađuju nad sličnostima između dveju etničkih grupa, navodeći veroispovest, jezik i kulturu kao najveće.

METODOLOGIJA

Barometar bezbednosti na Zapadnom Balkanu predstavlja kombinaciju kvantitativnih i kvalitativnih metoda istraživanja koje daju objektivne i pouzdane rezultate. Podaci su prikupljeni kroz razgovore licem u lice sa slučajno izabranim ispitanicima, a koji su obavljani na celoj teritoriji obeju zemalja – Kosovo i Srbija. Istraživanje na terenu u obema zemljama od kraja septembra do početka oktobra 2020. godine sproveli su istraživački timovi Kosovskog centra za bezbednosne studije i agencije Sprint Insight.

Upitnik se uglavnom sastojao od zatvorenih pitanja u vidu petostepene Likertove skale, a zatim su usledila otvorena pitanja koja ispitanicima daju mogućnost da iznesu svoje misli bez unapred datih opcija. Nacionalni uzorak na Kosovu od kog je istraživanje izvučeno obuhvatio je 1.132 domaćinstva, te je isti reprezentativan uzorak za stanovništvo na Kosovu starije od 18 godina. Okvir uzorka zasnivao se na područjima telefonskog pozivnog broja i, kao takav, obuhvatio je sledećih 8 okruga: Uroševac, Đakovica, Gnjilane, Južna Mitrovica, Severna Mitrovica, Peć, Priština i Prizren. Prva faza geografske podele zasnivala se na Izveštaju o popisu stanovništva na Kosovu 2012. god. Druga faza je obuhvatila podelu uzoraka po opštinskoj sredini sa stratifikovanim seoskim/gradskim uzorkom prema broju domaćinstava. Poslednja faza je pratila metodu nasumičnog uzimanja uzorka koristeći „metodu prvog datuma rođenja“. Nasumično uzimanje uzorka obezbeđuje da svaki stanovnik na Kosovu ima jednaku verovatnoću da bude izabran za razgovor. Sa uzorkom koji je korišćen za ovo ispitivanje, rezultati ispitivanja oslikavaju trend u stavovima i percepcijama celog punoletnog stanovništva na Kosovu uopšte.

Što se tiče Srbije, ispitivanje je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 1.095 odraslih ispitanika, a obuhvatilo je 120 mesta u kojima je sprovedena anketa, stratifikovana na devet slojeva prema veličini mesta u kom je sprovedena anketa (malo/srednje/veliko), a obuhvatila je regione Vojvodine, Beograda i Centralne Srbije. Kod svakog sloja, broj mesta u kojima je sprovedena anketa utvrđen je u skladu sa udelom stanovništva u datom sloju u odnosu na ukupan broj birača iz biračkog spiska sa parlamentarnih izbora održanih 2020. god. „Vojvodina malo“ - 1; „Vojvodina srednje“ - 10; „Vojvodina veliko“ - 20; „Beograd malo“ - 0; „Beograd srednje“ - 4; „Beograd veliko“ - 26; „Centralna Srbija malo“ - 9; „Centralna Srbija srednje“ - 20; „Centralna Srbija veliko“ - 30. U svakom od devet slojeva, uzorak je bio slučajan, u tri faze: uzorak mesta za anketu u svakom od slojeva utvrđen je PPS metodom (verovatnoća srazmerna veličini uzorka), domaćinstva u kojima je anketa sprovedena određena su slučajno, u zavisnosti od naselja – gradsko/seosko; vrste zgrade – kuća/zgrada; spratnosti zgrade – niska/visoka zgrada; dok je ispitanik u domaćinstvu određivan po kriterijumu prvog sledećeg rođendana.

Podaci su provereni u realnom vremenu preko terenskih koordinatora koji su posetili unapred određen uzorak domaćinstva nakon završetka ankete u odgovarajućim domaćinstvima. Ovo je dalje obavljano telefonskim kontaktom sa svim ispitanicima da bi se potvrdilo pridržavanje metodologiji, kao i određeni ključni odgovori te da bi se analizirala logička doslednost odgovora prilikom obrade i analize podataka. Margina greške iznosi 3 procenta sa intervalom poverenja od 95 procenata. Obrada i analiza podataka izvršena je korišćenjem SPSS softvera.

Sledeća statistika predstavlja demografske podatke ispitanika na Kosovu i u Srbiji u okviru BBZB 2020:

FIGURA I ISPITANICI BBZB 2020. PO REGIONU

KOSOVO		SRBIJA	
REGION	% ISPITANICI	REGION	%ISPITANICI
Priština	22%	Vojvodina	27%
Južna Mitrovica	11%	Beograd	24%
Gnjilane	12%	Zapadna Srbija i Šumadija	27%
Peć	13%	Južna i Istočna Srbija	21%
Đakovica	11%		
Prizren	15%		
Uroševac	12%		
Severna Mitrovica	4%		

FIGURA II ISPITANICI BBZB 2020. PO SREDINI

KOSOVO		SRBIJA		
SREDINA	% ISPITANIKA	SREDINA	% ISPITANIKA	
SEOSKA	50%	SEOSKA	PREDGRAĐE	GRADSKA
GRADSKA	50%	35%	19%	46%

FIGURA III ISPITANICI BBZB 2020. PO POLU

KOSOVO		SRBIJA	
ROD	% ISPITANIKA	ROD	% ISPITANIKA
MUŠKI	45%	MUŠKI	49%
ŽENSKI	55%	ŽENSKI	51%

FIGURA IV ISPITANICI BBZB 2020. PO STAROSNOM DOBU

STAROST	% ISPITANIKA		
KOSOVO		SRBIJA	
18-25	20%	18-34	27%
26-35	16%	35-54	36%
36-45	18%	55 i više	37%
46-55	18%		
56-65	14%		
66+	14%		

FIGURA V RSPITANICI BBZB 2020. PO ETNIČKOJ PRIPADNOSTI

ETNIČKA PRIPADNOST	% ISPITANIKA		
KOSOVO		SRBIJ22A	
Kosovski Albanci	90%	Srbi	91%
Kosovski Srbi	8%	Drugo	9%
Ostali Kosovci	2%		

Katalogimi në botim – **(CIP)**
Biblioteka Kombëtare e Kosovës“Pjetër Bogdani”

327(496.51:497.11)

Avdiu, Plator

Put do konačnog dogovora? : stavovi građana na Kosovu i u Srbiji o političkom dijalogu i identitetu / P Pljator Avdiju Arta Beriša. – Prishtinë : Kosovski Centar za Bezbednosne Studije, 2021. – 19 f. : ilustr. ; 21 cm.

1.Berisha, Arta

ISBN 978-9951-799-23-2

ISBN 978-9951-799-23-2

9 789951 799232